

ДЖІХАДІЙСЬКИЙ САЛАФІЗМ ЯК НОВЕ ЯВИЩЕ У МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ

Багатопланова практична затребуваність зробила ісламознавство однією з найбільш «модних» гілок сходознавства і породила безліч серйозних труднощів і проблем, пов'язаних з адекватною науковою відповіддю на «ісламський виклик». Надмірна політизація вивчення такого явища, як ісламський фундаменталізм, радикалізм у світі, поза сумнівом, шкодить істинно науковому знанню, заважаючи фахівцям розібратися в цьому складному явищі.

Успішне наукове освоєння існуючих у сучасному ісламі течій, доктрин і рухів ускладнено невирішеністю питання про дефініції, необхідні для концептуалізації фундаменталізму. У християнстві ж цей термін, зазвичай, відноситься до тих течій і рухів, які визначаються як оновлення. Якщо ж ще більше розширити межі судження за аналогією, то в цьому ж сенсі можливо вжити й термін салафізм, що найбільш адекватно характеризує явище. Як вже з'ясовувалося у значній кількості праць вчених, головною для салафізму (від арабського слова «салафія» – «предки»), що, власне, й робить його «фундаменталізмом», є думка про те, що протягом століть іслам спотворювався, в нього весь час привносились нові елементи, які суперечать споконвічному ісламському вченню. А відтак, щоб «очистити» наявну нині мусульманську релігію, необхідно повернути її до того стану, в якому вона перебувала в епоху пророка Мухаммеда і чотирьох «праведних халіфів». Ця епоха є для салафітів джерелом постійного натхнення.

Термін *джихадизм* цілком виправданий для позначення таких войовничих ісламських угруповань, які оголошують священну війну загрозам ісламу і мусульман з боку невірних, до яких вони відносять і тих мусульманських правителів, які нібито порушують (знову ж, за їх уявленнями) установки ісламської релігії. Джихадисти виступають за повалення урядів і вдаються до методів насильства, включаючи навіть терористичні акти.

Термін *салафізм* має право на вжиток для позначення всіх фундаменталістських течій в ісламі (на відміну від терміну *фундаменталізм* – цей термін відноситься до явищ, характерних лише для ісламу). Природно, що в рамках салафізму можуть існувати інші, більш дрібні поділи, виділятися ті чи інші опозиції (джихадисти – не джихадисти, консервативний – оновленський і т. п.).

Нині у світі існує три основних тенденції розвитку ісламської релігії:

1. Ісламські політичні рухи. Ними є Брати-мусульмани в Єгипті, Алжирі, Судані, Йорданії і Кувейті, Партія розвитку та справедливості в Туреччині і Марокко. Головною метою їх є завоювання політичної влади у своїх державах, в їх ідеологіях лежить визнання національних держав. Вони мають чіткі політико-економічні програми і не воліють революційним чином зміни в політичних системах. Пріоритетною для них є партійна діяльність. Їх можна віднести до числа організацій поміркованого ісламу.

2. Ісламський заклик (класичний салафізм). Для них головним є збереження ісламських цінностей, традиційного ісламського способу життя на протипагу західним цінностям. Основними їх прихильниками є вчені-теологи і активні вербувальники.

3. Ісламський джихад. Його можна розділити на три основні напрямки:

а) Внутрішній джихад, де боротьба здійснюється проти тих своїх політичних режимів, які, на їхню думку, відходять від норм ісламу. Тому вони вважають їх невірними, а відтак джихадісти зобов'язані з ними боротися.

б) Джихад на окупованих територіях, на яких здійснюють владу неісламські режими, але це територія ісламська, а відтак вони, на думку джихадістів, зобов'язані її звільнити.

в) Міжнародний джихад. Тут боротьба здійснюється вже проти Заходу і західної цивілізації. Нині це найпоширеніший вид джихаду.

Теорію сучасного салафізму можна розділити на три напрямки:

а) Класичний салафізм, де звучить, в основному, заклик до утвердження ісламської релігії і виховання нового покоління в основних нормах ісламу. При цьому не використовуються насильницькі методи.

б) Реформістський салафізм, який також виступає за збереження основних норм ісламу і протистоїть новим західним цінностям та пропонує себе як оформлені організації і партії.

в) Джихадійський салафізм, перший прояв діяльності якого відбувся у 40-х роках ХХ ст. в Єгипті, коли від «Ісламських братів» відкололися прихильники Шабаб Мухаммеда [1]. Головною метою їх діяльності була організація прямих зіткнень з владою в Єгипті. Пряме протистояння Ісламських братів з владою відбулося в цій країні тільки у 1958 р., після організації секретного крила цієї організації. Головними членами її екстремістського крила були Набіль Ал Бурай, Ісмаїл Тамтауї, Айман Альдаваґрі [2]. У 1973 р. ця організація розкололася: з'явилася нова організація – «Танзі аль джихад» (організований джихад) [3].

У 1973 році з'явилася також нова джихадійська громада «Аль Фанія Аскеро» під керівництвом доктора Салех Серрія. Він вважається одним з перших засновників джихадійського руху в ісламському світі. Салех Серрія першим ввів комплексну теорію з приводу віри і зневіри.

Головними ідеологами джихадійського салафізму вважаються Шейх аль іслам ібн таймі, Мухаммед Абдельвахаб, Саїд Котоб, Салех Серрія, Абу Кутаду та Айман Альдавахері [4].

Якщо уважно розглядати теоретичні основи джихадійського салафізму, то видно, що він заснований на низці засад. Назвемо їх.

Тавхїд – єдинобожжя. Бог єдиний і саме він є творцем усього. Його закони повинні застосовуватися, а виконання інших законів, вигаданих людьми, вважається невір'ям. Влада має належати тільки йому.

Віра й іслам – оскільки вони поділяють поняття віруючі й невіруючі. Визнати себе або проголосити себе мусульманином для них це ще недостатньо. На їх думку, статус віруючого мусульманина треба довести своєю дією, а все протилежне – це невіра. Тому салафітський джихадизм ділить всіх на віруючих і невіруючих.

Володарювання – це одна із головних ідеологічних засад джихадійського салафізму. Влада належить тільки Богу, всі теорії і види влади – демократія, соціалізм, капіталізм – вважаються невір'ям. Головними ідеологами з цих питань в джихадійському салафізмі є Аль Мавдуді та Саїд Котоб, які розкрили зміст цього поняття дуже широко.

Джахілія – в дослівному перекладі – незнання. Вони вважають, що епоха ісламу повернулася назад в цей доісламський період, оскільки ісламська умма відійшла від шаріату, дійсних цінностей і норм ісламу. Тому наголошують на необхідності повернути суспільство до ісламу. У книзі «Джахілія ХХ століття» [5] С.Котоб наголошує на тому, що всі існуючі суспільства не вірять в єдиного Бога, і не виконують божественні закони, а тому не зазнають розвитку. Навпаки, без відродження істинного ісламу відбувається загибель суспільств [6].

Розглядаючи практичні основи джихадійського салафізму, можна вказати на **наступні його елементи:**

Джамаа – громада, організація. Ідеологсалафізму Саїд Котоб стверджував, що відродження ісламу не станеться без ісламського об'єднання. Він назвав його коранічним унікальним поколінням. У своїй книзі «Маале аль тарік» [7] Саїд Котоб використовував деякі назви, такі як джамаа, таліа (авангард), алькаїда. Ці назви досить широко використовують у сучасному світі джихадійські рухи.

Джихад вважається тим найголовнішим елементом, на якому ґрунтується джихадійський салафітський рух. Останній вважає його головним інструментом зміни політичних систем всередині і за межами держави. Можна водночас відзначити, що теорія джихаду входить у вчення Ісламських братів, так як про це також згадував Хасан Аль Банна. Правда, на сучасному етапі частково зменшена роль джихаду. Джихадійські салафітські рухи вважають, що ісламський заклик і джихад йдуть паралельно. Вони не бачать іншої стратегії, окрім як боротися і воювати за здійснення ісламської держави. У їх теорії також можна побачити поділ

поняття ворога на два різновиди - ближній ворог і дальній. Близький ворог – це ісламські політичні режими, які не виконують норми істинного ісламу, а дальній – євреї, американці. Боротьба із ближнім ворогом для них вважається більш пріоритетною.

Аль веляя – підпорядкування. Вони вважають, що мусульманин повинен підкорятися тільки істинному мусульманському лідеру і ніколи не підкорятися християнству та християнину, іншим конфесіям, а боротися проти них.

Говорячи про розвиток джихадійського салафізму, можна виділити декілька періодів в цьому процесі: перший – афганський джихад у системі двополярного світу; другий – епоха однополярного світу; третій – при створенні міжнародного ісламського фронту для боротьби з євреями, хрестоносцями та американцями.

Слід врахувати, що радикальні ісламські організації в деяких випадках заповнюють наявний в деяких країнах ідейно-політичний вакуум. Наприклад, багато арабів бачать у відродженому ісламі альтернативу розбитому арабському націоналізму і зійшовшим зі сцени лівим ідеологіям.

Салафізм можна розглядати як ідеологічну оболонку процесу соціальної модернізації та виділення індивіда із системи кланових зв'язків, які досі об'єднують ісламське суспільство. Швидке соціально-майнове розшарування суспільства в останні роки, зміщення морально-етичних орієнтирів і порушення процесу соціалізації найбільш болісно позначається на молодих людях, породжуючи в них протест проти усталених, традиційних форм соціальної організації і ієрархії.

На сучасному етапі можна побачити, що джихадійський салафізм виступає як соціально-політичне явище, носить екстремістський характер і поширюється швидкими темпами. Тут можна відзначити основні причини розвитку ідеології салафізму: зниження рівня політичної свідомості і релігійної свідомості; соціально-економічне становище; відсутність демократичних норм; розвиток каналів комунікацій (зокрема супутникові канали та соціальні мережі Інтернету). Однією з головних причин їх розвитку є фінансування з боку держав, політичних еліт та інших інституцій, де використовуються різні політичні інструменти. Сьогодні ми яскраво бачимо їх дії та поширення на території Іраку, Сирії, Сомалі, Малі, Нігерії та інших країн.

Список використаних джерел

1. الفهري المصلح, 1991 بيروت, ص-11-72, ف عت سي د احمد
2. ليمن الظواهرى فرسان تحت رطافى بي بها تفى لحر كة ال جهاى ه(, 7001, بيروت, ص-101.
3. مروان ش حاده بتحو تال خطاب لى بي بيروت, 7010, ص- 21.
4. مروان ش حاده بتحو تال خطاب لى بي بيروت, 7010, ص- 27.

5. سريديق طب, م علم لطريق, القا ره, 1991, ص- 91.
6. سريديق طب, م علم لطريق, القا ره, 1991, ص- 99.
7. سريديق طب "جاهلي القرن العشرون" في التوحيد والجهاد. <http://www.tawhed.ws/r?i=2ojokkxi>.

А н о т а ц і ї

В статті **А.Канаха** «Джихадійський салафізм як нове явище в міжнародній політиці» розглянуті основні витoki ісламського джихадизму, а також форми його розвитку і впливу на ісламське співтовариство.

Ключові слова: салафізм, ісламський фундаменталізм, ісламський радикалізм, джихадизм.

В статье **А.Канаха** «Джихадийский салафизм как новое явление в международной политике» рассмотрены основные социальные истоки исламского джихадизма, а также формы его развития и влияние на исламское общество.

Ключевые слова: салафизм, исламский фундаментализм, исламский, радикализм, джихадизм.